

3. Ποιές τονικότητες υποδεικνύονται από τους ακόλουθους οπλισμούς του κλειδιού:

Γ. Συντονισμένη Κίνηση

— ΑΣΚΗΣΗ 26 —

1. Τραγουδήστε τις εξής μείζονες κλίμακες. Χρησιμοποιήστε τα ρυθμικά σχήματα που εδόθησαν στην άσκηση 20 και ακολουθείτε πιστά τις εκεί οδηγίες:

ΦΑ, ΣΙb, ΜΙb, ΛΑb, ΡΕb, ΣΟΛb, ΦΑ#

2. Τραγουδήστε:

Γοργό

(α)

Moderato

(β)

K.F.N. 1070185

Γοργό

(γ)

Lento

(δ)

Δυσκολώτερα:

Poco Andante

(ε)

Μάλλον γοργό

(στ)

K.F.N. 1070185

ΓΡΑΦΗ: Τα σύμβολα $\boxed{1.}$ $\boxed{2.}$ εν συνδυασμό με το σημείο επαναλήψεως, σημαίνουν ότι η πρώτη κατάληξη πρέπει να παιχθεί πριν από την επανάληψη, και η δεύτερη κατόπιν.

— ΥΠΑΓΟΡΕΥΣΗ 25

Roco Moderato

(5)

ΓΡΑΦΗ: Κάθε αλλοίωση (#, b) που γράφεται πριν από μια νότα, ισχύει για όλο το μέτρο, αλλά μόνο στην οκτάβα της νότας στην οποία γράφεται. Έτσι το:

Κ.Γ.Ν. 1070185

ακούγεται:

Αλλοιώσεις που γράφονται πριν από νότες δεμένες με συζεύξεις διαρκείας ισχύουν μέχρι το τέλος της συζεύξεως διαρκείας (αυτό δεν ισχύει για συζεύξεις προσωδίας):

Σε περιπτώσεις που μπορεί να γεννηθούν αμφιβολίες μια πρόσθετη, αν και θεωρητικά περιττή # ή b, δεν βλάπτει.

— ΑΣΚΗΣΗ 27 —

1. Παίξτε στο πιάνο μετρώντας φωναχτά. Δεν δίδεται ο οπλισμός του κλειδιού αλλά βλέποντας τις αλλοιώσεις σε κάθε παράδειγμα μπορείτε να προσδιορίσετε την κλίμακα.

Moderato

(a)

ΓΡΑΦΗ: (1) D.C. (Da capo = «απ' το κεφάλι») al fine σημαίνει: Πηγαίνετε απ' την

Κ.Γ.Ν. 1070185

αρχή και προχωρείστε μέχρι τη λέξη *fine* (τέλος) όπου τελειώνει το τεμάχιο ή ένα μέρος του.

(2) *D.S. al fine* ή *Dal Segno al fine* σημαίνει ότι πηγαίνομε όχι στην αρχή του τεμαχίου αλλά σ' ένα σημείο όπου υπάρχει ένα ειδικό σύμβολο (σημάδι): ⦿ ή ⌘

Andante

(β)

gva ⦿ Fine

gva ⦿ *gva* ⦿ *gva* ⦿

gva ⦿ D.C. al Fine

Poco Moderato

(γ)

gva ⦿ Fine

gva ⦿ *gva* ⦿ *gva* ⦿

(Προσοχή! Εδώ αλλάζει κλίμακα)

gva ⦿ Fine

Κ.Γ.Ν. 1070185

Αλλαγή κλίμακας

⌘

Μάλλον γοργό

(δ)

gva ⦿ D.C. al Fine *gva* ⦿

gva ⦿ *gva* ⦿ *gva* ⦿

gva ⦿ *gva* ⦿ *gva* ⦿

2. Τραγουδήστε προσθέτοντας τις τυχαίες αλλοιώσεις που χρειάζονται για να σχηματισθεί η κλίμακα που σημειώνεται στην αρχή κάθε τεμαχίου.

Moderato σε ΛΑ μείζονα

(α)

Κ.Γ.Ν. 1070185

Γοργό στη ΦΑ# μείζονα

(β)

Andante στη ΜΙb μείζονα

(γ)

Μάλλον γοργό στη ΦΑ μείζονα

(δ)

11.

12.

Δυσκολώτερα:

Όχι πολύ γοργό στη ΣΙb μείζονα

(ε)

Andante στη ΣΟΛb μείζονα

(στ)

Fine

στη ΡΕβ μείζονα

D. C. al Fine

— ΥΠΑΓΟΡΕΥΣΗ 26

Κεφάλαιο VII

A. Κίνηση στο Χρόνο

ΓΡΑΦΗ: Η στιγμή επαυξήσεως μπορεί να ακολουθείται κι από μια δεύτερη στιγμή. Όπως ξέρομε, η πρώτη στιγμή προσθέτει στο φθογγόσημο που προηγείται το μισό της αξίας του. Η δεύτερη στιγμή προσθέτει με τη σειρά της το μισό αυτής της προσθήκης. Έτσι:

$$d.. = d + d + d, \quad d \underline{d} d,$$

$$d.. = d + d + d, \quad d \underline{d} d, \quad z.. = z + \gamma + \gamma.$$

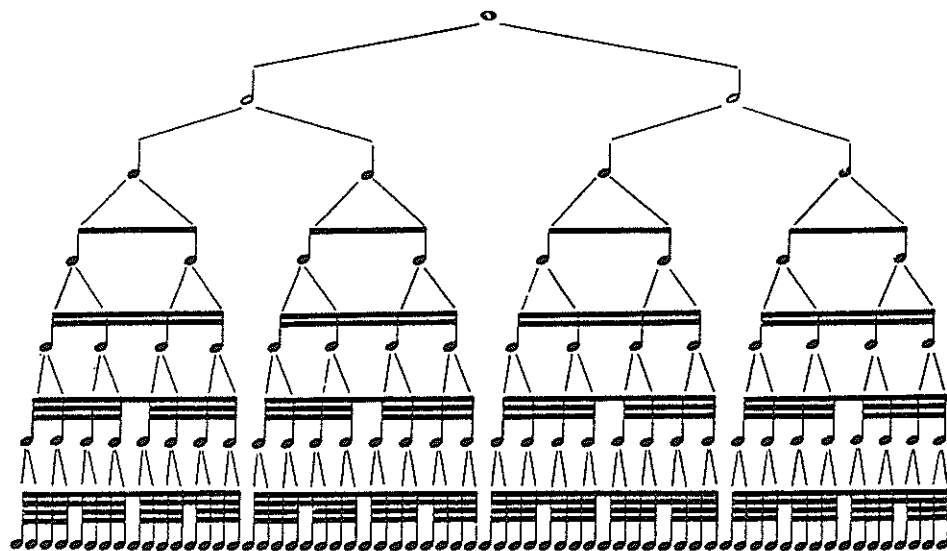
Το δίς παρεστιγμένο όγδοο (όγδοο με δυο στιγμές) αν αφαιρεθεί από το τέταρτο αφήνει μια νέα ρυθμική αξία: το τριακοστό δεύτερο· ενώ το δις παρεστιγμένο δέκατο έκτο αν αφαιρεθεί από το όγδοο αφήνει το εξηκοστό τέταρτο.

ΓΡΑΦΗ: (1) Το τριακοστό δεύτερο γράφεται ως εξής , ή με οριζόντιες συνδετικές γραμμές κλπ. Το εξηκοστό τέταρτο: , . Οι αντίστοιχες παύσεις είναι: και . Οι οριζόντιες συνδετικές γραμμές των τριακοστών δευτέρων σχηματίζουν αξίες ίσες με δέκατα έκτα, όγδοα ή τέταρτα:

κλπ.

Οι οριζόντιες γραμμές των εξηκοστών τετάρτων ενώνουν τα φθογγόσημα έτσι ώστε να σχηματίζουν αξίες ίσες με τριακοστά δεύτερα, δέκατα έκτα, όγδοα ή τέταρτα και σ' όλες τις περιπτώσεις έχουν τέτοιες υποδιαίρέσεις ώστε να δείχνουν καθαρά τους χρόνους και τη μετρική τους δομή.

κλπ. Έτσι:

(2) Θεωρητικά είναι δυνατές περαιτέρω υποδιαίρεσεις· πράγματι αξίες μικρότερες από $\frac{1}{64}$ χρησιμοποιούνται σ'εξαιρετικές περιπτώσεις ($\frac{1}{128}$).

Ερώτηση: Ποιός είναι ο αριθμός των:

(α) σε: $\bullet$ ....., $\circ$ ....., $\bullet$ ....., $\bullet$ ....., $\bullet$ .....;

(β) σε: $\bullet$ ....., $\bullet$ ....., $\circ$ ....., $\bullet$ ....., $\bullet$ .....;

(Συμπληρώστε!)

ΓΡΑΦΗ: (1) Για γοργά tempi χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι όροι:
Allegro-Schnell-Animé-Gay, quick = δραστήριο, γοργό, ενεργητικό
Vivace-Lebhaft-Vif-Lively = ζωνρό
Presto-Eilig-Vite, rapide.-Fast. = πολύ γοργό

(2) Οι Ιταλικοί όροι γίνονται εντονότερα με την προσθήκη της κατάληξης
-issimo ασθενέστεροι με την κατάληξη *-ino - itto*.

Adagissimo = πιο αργό από *Adagio*
Prestissimo = γοργότερο από *Presto*
Andantino = όχι τόσο αργό όσο το *Andante*
Larghetto = όχι τόσο πλατύ όσο το *Largo*
Allegretto = όχι τόσο γοργό ή ενεργητικό σαν το *Allegro*.

(3) *Più* -[στα γερμανικά με την κατάληξη *-er*]-*plus-more* = περισσότερο.

Meno-Weniger-Moins-Less = λιγώτερο
Non troppo-Nicht zu-Pas trop-Not too = όχι τόσο
Più presto-Eiliger-Plus vite-Faster = γοργότερο

Meno allegro-Weniger schnell-Moins vite-Less fast = λιγώτερο γοργό
Adagio non troppo-Nicht zu langsam-Pas trop lent-Not too slow = όχι τόσο αργό

— ΑΣΚΗΣΗ 28 —

1. Παίξτε μετρώντας φωναχτά:

Moderato

(α) $\frac{2}{4}$

Non troppo vivace

(β)

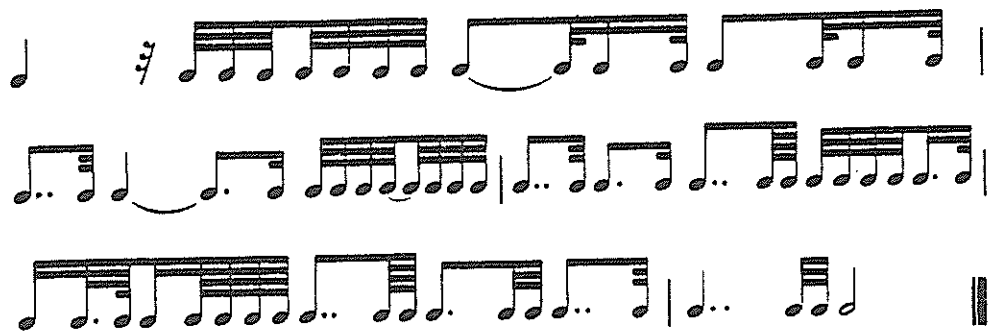
Molto Adagio

(γ) $\frac{3}{8}$

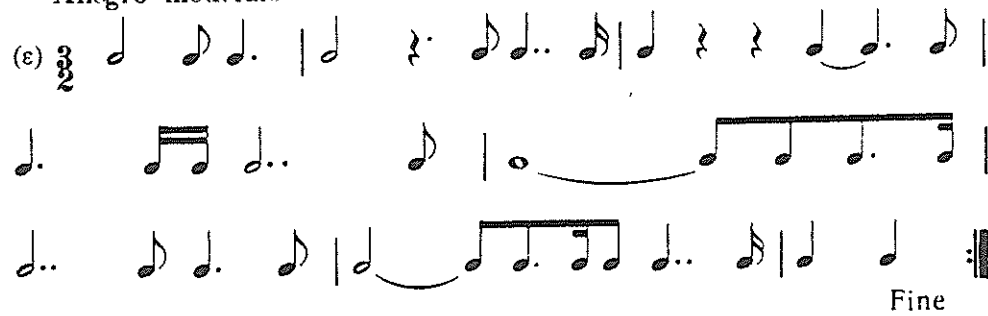
Δυσκολότερα:

Andante

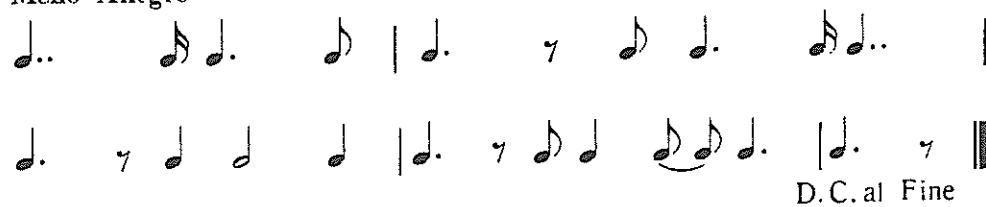
(δ) $\frac{4}{4}$

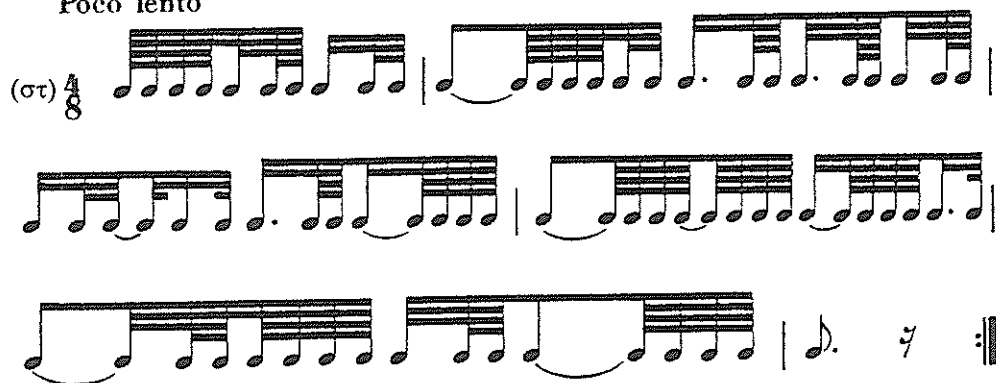
Allegro moderato

Meno Allegro

Poco lento

2. Τραγουδείστε μετρώντας νοερά:

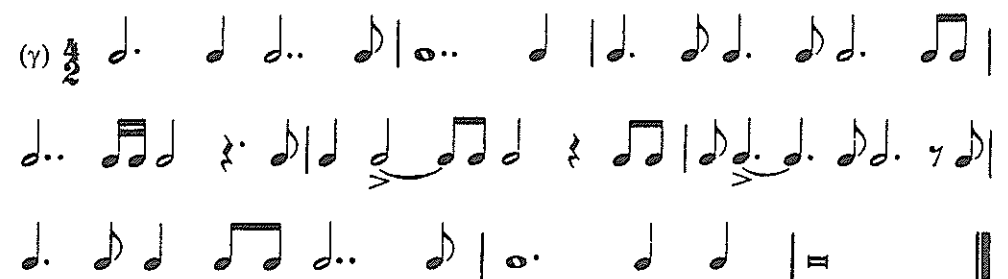
Andantino

Allegretto

Vivace

Δυσκολώτερα:

ΓΡΑΦΗ: Όταν μετά από μια σημείωση *D.C. al segno* (⌘ ή ⊕) το τεμάχιο συνεχίζεται, πρώτα επιστρέφουμε πίσω στην αρχή όπως δείχνει το *D.C.* κι όταν φθάσομε στο *segno* παραλείπουμε το μέρος που είναι πριν το *D.C.* και συνεχίζουμε μετά το *D.C.*

Poco lento

Molto Adagio

(ε) $\frac{2}{4}$ 7

(3) Βρείτε παρόμοια παραδείγματα.

— ΥΠΑΓΟΡΕΥΣΗ 27

Β. Κίνηση στο Χώρο

Η χαμηλότερη περιοχή του τονικού μας συστήματος (περιοχή των ανδρικών φωνών του τενόρου και του μπάσσου και χαμηλότερα).

ΓΡΑΦΗ: (1) Οι φθόγγοι της χαμηλότερης περιοχής γράφονται στο κλειδί του μπάσσου.

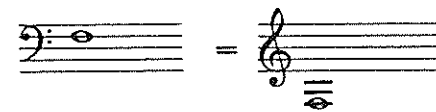

Αυτό το κλειδί είναι κλειδί του φα.

(Ερώτηση: Τι είδος κλειδιού είναι το ;)

Κ.Γ.Ν. 1070185

Το κλειδί του φα γράφεται στην τετάρτη γραμμή και σημειώνει τη θέση του «μικρού φα».

Οι νότες της «μικρής οκτάβας» είναι:

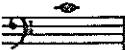
(2) Οι φθόγγοι της αμέσως χαμηλότερης οκτάβας (μεγάλη οκτάβα) συμβολίζονται με κεφαλαία γράμματα:

(3) Για τις νότες της τονισμένης οκτάβας χρησιμοποιούνται βοηθητικές γραμμές (όπως έγινε με τους υψηλότερους φθόγγους στο). Σύγκρινε τις ακόλουθες νότες στο με τις ισοδύναμες τους στο .

Κατά την ανάγνωση στο κλειδί του μπάσσου μη προσδιορίζετε τη σημασία της κάθε νότας συγκρίνοντας με νότες γραμμένες στο κλειδί του σολ!. Συνηθίσετε απ' την αρχή στο γεγονός ότι κάθε κλειδί έχει τη δική του ανεξάρτητη ύπαρξη. Π.χ. η νότα ντο

 έχει το όνομα και τη σημασία της, βάσει της θέσεώς της στο κλειδί του φα,

και όχι με μεταφορά μιας νότας με παρόμοια μορφή στο κλειδί του σολ. Όχι

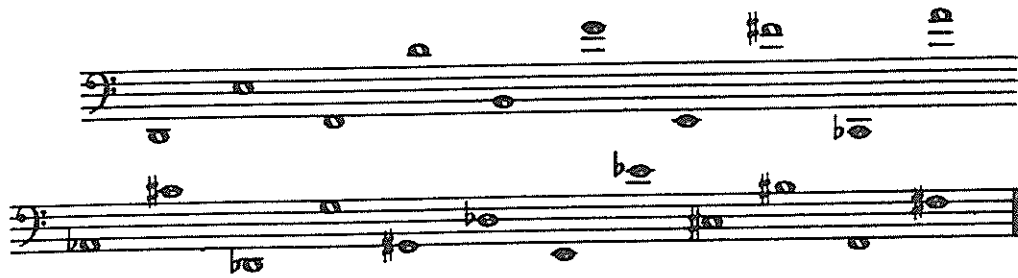

— ΑΣΚΗΣΗ 29 —

1. Κατονομάσετε τους ακόλουθους φθόγγους:

Κ.Γ.Ν. 1070185

2. Παίξτε στο πιάνο:

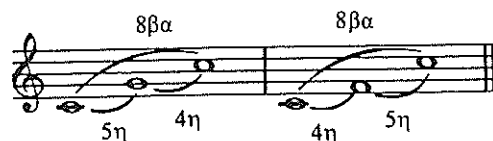

— ΥΠΑΓΟΡΕΥΣΗ 28

Η δεσπόζουσα (που αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο V) μιάς μείζονος κλίμακας είναι πάντοτε η πέμπτη βαθμίδα της. Η απόστασή της (ή το διάστημα) από την τονική ονομάζεται *καθαρά πέμπτη*.

Η υποδεσπόζουσα είναι πάντοτε η τετάρτη βαθμίδα της: το διάστημα που σχηματίζει με την τονική ονομάζεται *καθαρά τετάρτη*.

Η καθαρά πέμπτη και η καθαρά τετάρτη προστιθέμενες αλληλοσυμπληρώνονται ώστε να σχηματίσουν το διάστημα μιάς οκτάβας.

Κ.Γ.Ν. 1070185

Η καθαρά πέμπτη που κινείται προς τα κάτω από την τονική (κατιούσα) οδηγεί στην υποδεσπόζουσα: η κατιούσα καθαρά τετάρτη οδηγεί στη δεσπόζουσα:

Αυτό σημαίνει ότι η καθαρά πέμπτη και η καθαρά τετάρτη έχουν μια αμοιβαίως αντιστρεπτή σχέση: μια *ανιούσα* καθαρά πέμπτη είναι η *αναστροφή* μιας *κατιούσας* καθαρής τετάρτης που ξεκινά απ' τον ίδιο φθόγγο.

Ή, πράγμα που σημαίνει το ίδιο: η αναστροφή οποιουδήποτε διαστήματος μικρότερου από την οκτάβα είναι ίση με τη διαφορά του διαστήματος αυτού από την οκτάβα.

— ΑΣΚΗΣΗ 30 —

1. Σε ποιά από τις επτά βαθμίδες (φθόγγους) μιάς μείζονος κλίμακας μπορείτε να χτίσετε, χωρίς ν' αλλοιώσετε κανένα απ' τους φθόγγους της κλίμακας:

- (α) ανιούσα καθαρά πέμπτη;
- (β) ανιούσα καθαρά τετάρτη;
- (γ) κατιούσα καθαρά τετάρτη;
- (δ) κατιούσα καθαρά πέμπτη;

2. Ονομάσετε τους φθόγγους που βρίσκονται:

- (α) μια καθαρά πέμπτη υψηλότερα
  - (β) μια καθαρά τετάρτη υψηλότερα
  - (γ) μια καθαρά τετάρτη χαμηλότερη
  - (δ) μια καθαρά πέμπτη χαμηλότερα
- από καθένα απ' τους ακόλουθους φθόγγους (ονομάστε φθόγγο και οκτάβα):

3. Τραγουδήστε με τ' όνομά του, το φθόγγο που βρίσκεται μια καθαρά πέμπτη επάνω από καθένα απ' τους ακόλουθους φθόγγους. Διαδικασία:

Πρώτα παίξτε τους φθόγγους στο πιάνο μετά προσεγγίστε *νοερά* την πέμπτη: έπειτα τραγουδήστε την, έτσι:

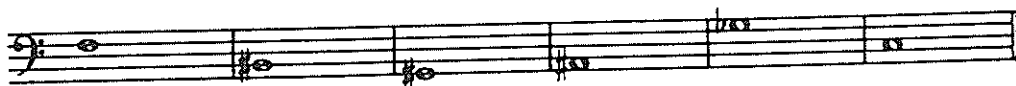
σκεφθείτε
παίξτε τραγουδήστε

Κ.Γ.Ν. 1070185

Για τις ανδρικές φωνές, παίξτε και τραγουδήστε το παράδειγμα αυτό μια οκτάβα χαμηλότερα.

4. Παίξτε και τραγουδήστε με τον ίδιο τρόπο το φθόγγο που βρίσκεται μια καθαρή τετάρτη επάνω από καθένα από τους ακόλουθους φθόγγους:

Σ' όλες τις επόμενες ασκήσεις, οι γυναικείες φωνές τραγουδούν μια οκτάβα υψηλότερα οσάκις χρησιμοποιείται ♩ . Σ' αυτή την περίπτωση συνιστάται η προσθήκη της υψηλότερης οκτάβας στους παιζόμενους φθόγγους, ώστε να γεφυρώνεται το κενό μεταξύ του φθόγγου στην περιοχή του μπάσσου και μιας υψηλότερης φωνής κι έτσι να διευκολύνεται η νοερή σύλληψη του φθόγγου που θα τραγουδηθεί.

5. Παίξτε και τραγουδήστε με τον ίδιο τρόπο τους φθόγγους που βρίσκονται μία καθαρά πέμπτη επάνω από τους υψηλότερους φθόγγους των ακολούθων συγχορδιών (για ανδρικές φωνές παίξτε μια οκτάβα χαμηλότερα):

Τώρα τραγουδήστε την τετάρτη που είναι επάνω από τον υψηλότερο φθόγγο. Πρόσθετο εμπόδιο γι' αυτή κι όλες τις παρόμοιες ασκήσεις: Οι συγχορδίες να παιχθούν από κάποιον άλλο και οι φθόγγοι να τραγουδιούνται χωρίς να βλέπομε τη γραμμένη μουσική.

ΓΡΑΦΗ: (1) Συνδυασμοί φθογοσήμων με στελέχη (ουρές) μπορούν να γραφούν μ' ένα μόνο στέλεχος, με την προϋπόθεση ότι όλα τα φθογοσήματα έχουν την ίδια αξία. Κοινό στέλεχος είναι εκείνο που ανήκει στη νότα που απέχει περισσότερο από τη μεσαία γραμμή του πενταγράμμου.

Κ.Γ.Ν. 1070185

Σ' αμφίβολες περιπτώσεις προτιμώνται στελέχη προς τα κάτω:

(2) Πολλές φορές η πορεία διαφόρων φωνών πρέπει να σημειωθεί σ' ένα μοναδικό πεντάγραμμο, ή πολύπλοκες συγχορδίες πρέπει να γίνουν πιο ευανάγνωστες. Αυτό γίνεται με την ταυτόχρονη χρήση στελεχών προς τα άνω και προς τα κάτω:

(3) Καμιά φορά συνηθούν φθόγγοι που απέχουν κατά ένα τόνο ή ημιτόνιο. Τέτοια ζευγάρια, είτε μόνα τους ή ως μέρη συγχορδιών γράφονται συνήθως:

(α) όταν χρησιμοποιείται στέλεχος προς τα άνω, ο υψηλότερος φθόγος γράφεται δεξιά του γειτονικού του και όχι στην ίδια κατακόρυφη με τους άλλους φθόγγους της συγχορδίας:

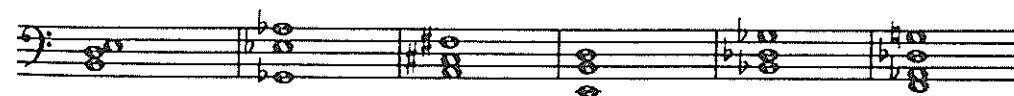

(β) όταν χρησιμοποιείται στέλεχος προς τα κάτω, ο χαμηλότερος φθόγος γράφεται αριστερά του γειτονικού του και όχι στην ίδια κατακόρυφη με τους άλλους φθόγγους της συγχορδίας:

(γ) όταν δεν υπάρχουν στελέχη (ολόκληρα) οι φθόγγοι γράφονται έτσι όπως θα απαιτούσε κάποιο στέλεχος προς τα άνω ή προς τα κάτω (βλ. παραδείγματα στην επόμενη σελίδα).

Παίξτε και τραγουδήστε τους φθόγγους που είναι μια καθαρά τετάρτη πάνω από τους υψηλότερους φθόγγους:

Τώρα τους φθόγγους που είναι μια καθαρά πέμπτη πάνω από τους μεσαίους φθόγγους.

Κ.Γ.Ν. 1070185